

AKTUÁLNÍ ČTENÍ KONCILNÍCH KONSTITUCÍ O CÍRKVI

S OHLEDEM NA KATECHETIKU A KATECHEZI V NAŠICH PODMÍNKÁCH

Marie Zimmermannová

Téma „církve“ není pro katechezi pouze „tématem“, o kterém by se mělo vyučovat. Sebepojetí církve má vliv na samo porozumění identitě katecheze, jejímu účelu i praktické organizaci. Významným mezníkem v učení o církvi bylo vydání všech dokumentů druhého vatikánského koncilu, především však konstitucí *Lumen gentium* a *Gaudium et spes*, které výrazně ovlivnily též katechetiku jako vědu o katechezi. I když uplynulo od vydání obou konstitucí téměř padesát let, obsahují stále aktuální výzvy, které se dle mínění autorky nedaří v naší katechetické praxi dostatečně zohlednit. V článku jsou zmíněna některá témata z obou konstitucí, z nichž vyplývají podněty pro katechetickou praxi.

ThLic. ING. MARIE
ZIMMERMANNOVÁ

Pracuje jako vedoucí Katechetického a pedagogického centra Biskupství královéhradeckého. Licenční práci o vývoji katechetiky v ČR obhájila v roce 2010 na pražské Katolické teologické fakultě UK v oboru pastorální teologie.

Nové chápání církve a jeho důsledky pro katechezi

V roce 1964 byla vyhlášena věroučná konstituce o církvi, jež začíná slovy: „Kristus je světlem národů.“ Církve si uvědomila, že **na její tváři září jas Kristova světla**. Jejím posláním je být svátostí – znamením a nástrojem vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva.¹ Tato konstituce pohlíží na církev z různých úhlů pohledu a tyto pohledy uvádí do vzájemného vztahu. Dříve než budeme sledovat podněty této konstituce, považují za užitečné krátce si připomenout historii pojetí obsahu i formy katecheze v souvislosti s pojetím nauky o církvi.

V předkoncilním období církev chápala a představovala sebe samu jako viditelnou, dokonalou společnost s nadpřirozeným cílem, která je řízena nástupcem sv. Petra.² Z toho vycházelo i chápání katecheze jako nástroje, jímž byla věřícím předkládána dokonalá nauka ve formě pravd, jež je třeba poslušností přijmout a řídit se mravoučnými pravidly vyplývajícími z nich.³ Ve 20. století se prosadila

nauka o církvi jako o tajemné skutečnosti.⁴ Pro církev byl užít obraz „mystického těla Kristova“, který mj. vyjadřuje, že církev je považována za jakési pokračování vtělení. Kristus je její jedinou hlavou a Duch Svatý je její tajemnou „duší“. Činnost církve se podle tohoto pojetí projevuje hlavně ve víře, naději a lásce a její poslání se uskutečňuje především v hlásání Božího slova a ve slavení svátostí.⁵ V pastorační praxi se toto pojetí odrazilo soustředěním se na tzv. svátostnou pastorační, které byla (a někde stále je) podřízena i katecheze. Katecheze se konala ve škole a sloužila přípravě k přijetí svátostí, jímž byla zakončena. Měla se omezit výslovně na přivedení ke svátostem a vše ostatní bylo svěřeno farní pastorační. Proto se katecheze téměř netýkala dospělých lidí.⁶ Tento přístup není dodnes ani u nás v praxi překonaný.

Kristovo mystické tělo a nový Boží lid

Konstituce *Lumen gentium* připomíná několik biblických obrazů církve. Povšimneme si dvou základních, které se vzájemně doplňují:

Církve se představuje jako **Kristovo tajemné tělo**, utvořené tajemným způsobem působením Ducha z bratří a sester povolání ze všech národů. Tentýž Duch rozděluje k užítku církve jednotlivým údům Kristova těla různé dary a mezi věřícími vzbuzuje a rozněcuje lásku. Hlavou tohoto těla je Kristus, všechny údy se mu mají připodobňovat, dokud v nich nenabude podoby Kristus. Toto tělo roste působením Božím. Věřící obdarování dary Ducha Svatého si s jeho pomocí navzájem pomáhají ke spáse, a tak prožívají pravdu v lásce a ve všem dorůstají k Ježíši Kristu (srov. LG 7).

Církve je **novým Božím lidem**, s nímž Kristus uzavřel novou smlouvu, a to ve své vlastní krvi. Jednotu tohoto lidu vytvořil v Duchu. Ti, kdo věří v Krista, se narodili z vody a z Ducha Svatého a vytvářejí „vyvolený rod, královské kněžstvo, národ svatý, lid Bohu patřící jako vlastnictví...“ (1 P 2,9). **Cílem pouti tohoto lidu je Boží království**: „Boží království, které zahájil sám Bůh na zemi a které se má dále šířit, dokud je také nedokoná on sám na konci času, kdy se ukáže Kristus, náš život, a kdy také tvorstvo bude vysvobozeno z poroby porušení a dosáhne svobody ve slávě Božích dětí“. Tento Boží lid je tedy pro celé lidské pokolení naprosto bezpečným zárodkem jednoty, naděje a spásy. „Kristus ho ustanovil jako společenství života, lásky a pravdy, činí z něho nástroj vykopení všech lidí a posílá jej do celého světa jako světlo a sůl země“ (LG 9). K tomu můžeme připojit výpovědi, že „putující církev je nutná ke spáse“ (srov. LG 14) a církev prosí i pracuje, aby se celý svět ve své plnosti přetvořil v Boží lid, Kristovo tělo, chrám Ducha Svatého, a aby Stvořiteli vesmíru a Otci byla v Kristu, který je hlava všech, vzdávána všechna čest a sláva (srov. LG 17).

Podporovat růst církve jako mystického těla Kristova znamená učit se uvádět do tajemství (tajemství = mysterium). Slovo „tajemství“ přitom není myšleno v běžném smyslu, jako něco, co je nám zatím ukryto, ale co lze objevit či „rozluštit“, nýbrž jako skutečnost, která nás přesahuje. Tajemství je skutečností Boží, člověk do něj může být pouze uváděn a postupně pronikat do jeho nevyčerpatelné hloubky.⁷ Zvláštní formou katecheze, která klade důraz na uvádění do tajemství, je tzv. **mystagogická katecheze**.⁸ Ta je určena především těm, kteří slavili iniciační svátosti. Vzhledem k dnešnímu stavu velmi nízkého povědomí dospělých křesťanů o obsahu jejich víry se však doporučuje, aby se konala ve farnostech pravidelně zejména ve velikonočním období.

Vrcholem a středem křesťanského života je **slavení eucharistie** – důkuvzdání. Věřící by ji měli slavovat aktivním, neboli **činným způsobem** (srov. SC 14 a další), neboť právě při ní dochází viditelným způsobem ke sjednocování církve, a tím i k jejímu

růstu. Činné slavení se projevuje navenek účastí na liturgickém jednání a v liturgických postojích, avšak má i svoji stránku vnitřní – vědomé prožívání eucharistie jako dění, které směřuje ke sjednocování se s Bohem a s ostatními bratry a sestrami navzájem.⁹

Obraz církve jako Božího lidu putujícího dějinami lze analogicky vztáhnout i na putování farního společenství a jeho jednotlivých členů k Bohu a ke sjednocování. Utváření církevního společenství je procesem zrání, které má vliv jak na společenství jako celek, tak na jeho jednotlivé členy. Ti jsou obdařeni různými duchovními dary a nacházejí se na různém úseku své cesty k Bohu. Pro zodpovědné za katechezi to znamená cítit stupeň zralosti víry u jednotlivců i u křesťanských společenství a nabídnout jim obsah a typ katecheze přiměřený jejich potřebám. Tj. **rozlišit úkoly katecheze** v oblasti první evangelizace, křesťanské iniciace a trvalé výchovy víry.¹⁰ To má vliv na způsob katechizace, na užívané postupy a pomůcky. Proto nelze vytvářet jednotné metodiky pro všechny, ale na jedno téma by mělo vzniknout více materiálů podle stupně vyzrálosti víry. Také obsahy katecheze budou pro různé etapy cesty odlišné.¹¹

Zkušenosti z dějin Božího lidu ve Starém zákoně vedou též k zamýšlení nad hlavními adresáty katecheze. V našem prostředí jsou za ně považovány děti. Církev nám ale ve svých pokoncilních dokumentech doporučuje **dospělé lidi**, a to zejména proto, že právě oni jsou „povoláni k přijetí různého typu odpovědnosti ve společnosti“ a zároveň jsou někdy „vystaveni dosti hlubokým změnám a krizím“.¹²

Z dějin Božího lidu ve Starém zákoně a z dějinné zkušenosti církve je zřejmé, že společenství nestačí „vyučovat pravdám“ a očekávat od něj poslušnost. Lidé jsou schopni změnit svoje smýšlení a jednání poté, co pravdivě **vyhodnotí svoji zkušenost** a pokorně se vrátí k Bohu. Ve Starém zákoně jim k tomu pomáhali proroci. Ani dnes nestačí uvádět věřící do Boží pravdy pouhou výukou zaměstnávající rozum, aby věřící pravdy přijali vírou a přilnuli k nim poslušností (srov. LG 25). Jedná se o proces, jehož hlavním konajícím je Bůh, který v lidech působí prostřednictvím Ducha Svátého. **Výzvou všem katechizujícím je proto požadavek pomáhat věřícím otevírat se Božímu působení, aby se na nich projevilo to, co Bůh slibuje a nabízí.** To se děje nejen při katechetických setkáních, ale také ve slavení svátostí, k němuž by měla katecheze věřící disponovat.

Obraz církve jako nového Božího lidu ukazuje v neposlední řadě také na komunitní rozměr v oblasti výchovy víry. Křesťanská komunita je podmínkou, místem, subjektem, objektem a dokonce i cílem katecheze. Katecheta i katechizovaní potřebují **podporu církevního společenství**, ve kterém je **Boží působení a naplňování Božích příslibů již patrné a je možné je zakoušet.** Z toho vyplývá výzva pro církev na úrovni diecéze i farnosti: vnímat katechezi jako důležitou a nepostradatelnou součást svého pastoračního působení, neizolovat ji od ostatních složek (např. do veřejných škol), zaměřit ji na všechny členy církevního společenství a podporovat tak její funkci utvářet církevní společenství a být jim utvářena.¹³

Otcův plán spásy a Boží království

Z dalších témat konstituce *Lumen gentium* má vzhledem ke katechezi význam nauka **o církvi jako o svátosti**, ve které se uskutečňuje setkání a sjednocování celého lidstva s Bohem (srov. LG 1). Bůh uskutečňuje svůj plán spásy, jenž má cíl v Božím království, a církev toto Boží působení zviditelňuje.

První dvě kapitoly konstituce osvobozují katechezi od úzkostného lpění na tom, aby všem věřícím bez ohledu na stupeň zralosti jejich víry bylo předáváno kompletní učení církve. A to tím, že sdělují obsah na základě **tzv. hierarchie pravd**.¹⁴ Pro katechezi to znamená, že celistvost jejího obsahu nespočívá v předání celého množství pravd o Bohu a o člověku, ale že její obsah musí vycházet a zároveň směřovat k ústřednímu tajemství naší víry. Tím je velikonoční tajemství, na němž má podíl celá Boží Trojice, každá osoba svým specifickým způsobem. V centru dějin spásy stojí Ježíš Kristus, který vede k Otcovi a daruje Ducha (katecheze je kristocentrická). Krista je třeba představovat v obou jeho přirozenostech, božské i lidské.¹⁵

Boží plán spásy dává odpovědi na existenciální otázky člověka (smysl jeho života, smysl utrpení, vztahy mezi lidmi, vztah mezi Bohem a lidstvem...). Právě katecheze je místem, kde by lidé měli mít možnost podívat se na svůj život pohledem víry (z perspektivy Božího plánu spásy). Měli bychom ukázat, že také poselství všech biblických textů souvisí s Božím plánem spásy a s Božím královstvím.

Hierarchická struktura církve a povolání laiků

Kapitoly věnované hierarchickému zřízení církve (3) se v částech o učitelském a kněžském úřadu biskupů (čl. 25 a 26) zmiňují o úkolech souvisejících s katechezí. Těm se pak podrobněji věnují dekrety o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus* a dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum Ordinis*. *Všeobecné direktorium pro katechezi* připomíná, že **služebné kněžství je ve službě společného kněžství věřících**.¹⁶ Za pozornost stojí též doporučení kněžím: „Konečně věnují své síly kázání a vyučování (srov. 1 Tim 5,17); co v zákoně Páně četli a prorozjívali, v to věří, v co uvěřili, tomu učí, a čemu učí, podle toho jednají“ (LG 28). Dnes, kdy se katecheze a výuka náboženství ve farnostech setkává spíše s nezájmem věřících, může být jednou z cest k jejich obnově právě **autentické svědectví víry** kněží i katechetů – laiků, které v sobě zahrnuje nejen věrnost autentickému učení církve, ale také chápání církve, jaké jí dává poznat Bůh a jež se v průběhu času na základě nových zkušeností proměňuje a je stvrzováno učitelským úřadem církve.¹⁷

Pro organizaci katecheze a zčásti i pro její pojetí mají zásadní význam kapitoly 4 a 5 o laicích a o všeobecném povolání ke svatosti, vycházející z kap. 2 o pojetí církve jako Božího lidu. Laici přispívají k posvěcení světa příkladem svého života, vírou, nadějí a láskou, kterými hlásají Krista druhým lidem v profánním prostředí (srov. LG 31). Z toho vyplývá stále aktuální skutečnost, že na životě laiků záleží, nakořím budou křesťanská společenství schopna působit autenticky a budou přitažlivá pro nově obrácené křesťany. Na způsobu života laiků v rodinách závisí, jaké formační prostředí budou připravovat svým dětem a nakořím jim takto vztah ke Kristu přiblíží a zpřístupní. K takovému způsobu života může laikům pomoci katecheze, je-li v ní dán dostatečný prostor pro hledání způsobů, jak dnes autenticky žít křesťanství v každodenním životě, či dokonce jak proměňovat křesťanskou rodinu v „rodinnou církev“ (srov. LG 11). Z těchto důvodů dnes katechetika klade důraz na společnou katechezi rodičů a dětí a podporuje pokusy o mezigenerační katechezi ve farnostech.¹⁸

Všichni **služebníci Božího lidu a ostatní křesťané mají stejnou důstojnost** (srov. LG 32). Vzájemně si mají pomáhat a laikům má být umožněno mít aktivní účast na spasitelném díle církve podle vlastních sil a potřeb doby (srov. LG 33). Katechetická činnost není ze svého principu vyhrazena jen nositelům kněžství ze svátosti svěcení, a proto ji mohou (a mají) konat i laici. Jejich služba vychází z účasti všech laiků na Kristově trojím úřadu:

Obnova katecheze vyžaduje promyšlenou přípravu. Přesto nemůžeme počítat s tím, že uvidíme zřetelné výsledky svého úsilí. Hlavním protagonistou obnovy je vždy Bůh.

kněžství, učitelském úřadu a na královské službě (LG 34–36). Duchovní pastýři mají laikům s důvěrou svěřovat úkoly ve službě církve, ponechávat jim svobodu a prostor k jednání a povzbuzovat je k tomu, aby se dávali do práce i z vlastního podnětu. Vztah mezi laiky takto sloužícími církvi a duchovními pastýři má být přátelský (srov. LG 37). Nezbytným předpokladem ovšem je, aby **všichni pečovali o svůj duchovní růst a další odborné vzdělávání** nutné pro službu, která je jim v církvi svěřena.

Pro přístup ke katechetické službě je velmi důležité téma o **všeobecném povolání ke svatosti v církvi** (LG, kap. 5). Porozumění tomu, co je svatost, jak ji přijímat od Boha a jak vést k jejímu přijetí katechizované, je klíčové pro kněze i laiky. Dodnes se u nás uplatňuje přístup následování Krista vlastním úsilím o mravně dobrý život. „Svatost“ či „dokonalost“ však není výsledkem našeho úsilí, ale obdarování Bohem, posvěcení Duchem Svatým, naplnění Boží láskou, kterého se nám dostalo již při křtu. Člověk má spolupracovat s Duchem Svatým, aby toto posvěcení uchovával a staral se o jeho obnovu (srov. LG 40), aby ve svém životě přinášel plody Ducha (srov. Ga 5,22). Změnit v tomto ohledu smýšlení a přístupy v katechezi zůstává naším aktuálním úkolem.

Oslavená církev

Katecheze pravděpodobně nikdy neopomíjela vztahovat svůj obsah ke spáse a k věčnému životu. Dnes můžeme spíše zaznamenat opačné tendence. Pojem „spása“ se stal málo srozumitelným a dokonce dostal jiný obsah.¹⁹ Pastorační praxe včetně katecheze má tendenci zabývat se více otázkami, které prožívají lidé v přítomnosti. Uctívání svatých také nepatří mezi vyhledávaná témata současné katecheze. V katechezi dětí jsou svatí představováni zejména pro své hrdinství nebo příkladný mravní život.

V tomto ohledu jsou pro pojetí katecheze na téma oslavené církve podnětné zmínky v čl. 50: „Památku nebešťanů však ctíme **nejen pro jejich příklad, nýbrž ještě více proto, aby se jednota celé církve posilovala** v Duchu uskutečňováním bratrské lásky.“ A dále: „K nejvznešenějšímu **sjednocení s nebeskou církví** dochází, když společně s radostným nadšením oslavujeme božskou velebnost, zvláště **ve svaté liturgii**...“.

Matka Boží

Kapitola 8 pojednává o vztahu mezi Pannou Marií, Kristem a církvi. Uvádí některé body, které byly ve své době aktuální (starozákonní proroctví o Marii, její poslušnost při zvěstování, blahoslavená Bohorodička, přimlůvkyně u svého Syna, Maria jako sestra učedníků a neposkvrněná královna tvorstva, Maria

a její pokračující působení v církvi). Tato témata jsou stále živá i pro současnou katechezi, jejímž úkolem je také **kultivovat lidovou zbožnost** a úctu k Panně Marii, a to tak, **aby odpovídala Mariině úloze v Božím plánu spásy**.

Podněty konstituce *Gaudium et spes* pro katechezi

Konstituce *Gaudium et spes* vyjadřuje vztah církve ke světu, ve kterém věřící prožívají tajemný život církve, popsany v *Lumen gentium*. **Církev chce** v tomto světě, který byl stvořen Bohem jako dobrý, **sloužit člověku tak, aby objevil v Kristu klíč k poznání cíle a smyslu svých dějin**. Přitom církev uznává a respektuje svobodu každého člověka a nabízí mu dialog o otázkách, které se týkají základů bytí jedince i celé společnosti (GS 10). Konstituci doplňuje dekret o ekumenismu a prohlášení o náboženské svobodě a o mimokřesťanských náboženstvích, ve kterých církev deklaruje svůj postoj ke křesťanům jiných vyznání, k lidem bez vyznání víry a věřícím jiných náboženství.

Konstituce *Gaudium et spes* je někdy považována za vrcholné dílo druhého vatikánského koncilu, neboť se novým způsobem týká vztahu církve ke světu a také její věrohodnosti pro ty, kteří k ní nepatří.²⁰ Aktuální význam církve je viděn např. v tom, že „rozšiřuje prostor, vytváří mosty směrem k okolí církve a pokouší se o vytyčení cesty ‚aggiornamento‘, ukazuje vztah církve ke světu jako výměnný proces a pokouší se zmírnit cizotu mezi církví, věřícími a světem“.²¹ Jinými slovy jde o dialog v úctě a respektování svobody druhého, ne o postoj majitelky pravdy, která druhé vyučuje.

Církev dává v této konstituci najevo, že chce žít radostmi i starostmi všech lidí, zabývat se složitou situací dnešního člověka, který žije v mnoha úzkostech způsobených nerovnováhou nebo rozkoly mezi různými skutečnostmi. Těmito rozkoly se cítí být ohrožen (GS 4–10). Církev se zabývá existenciálními otázkami člověka a dává k dispozici své učení o jeho důstojnosti, společenských vztazích a zákonitostech, o hodnotě a řádu lidské činnosti a eschatologické perspektivě vyvrcholení lidského života. Církev se hlásí k občanské svobodě, k právnímu státu, k demokratickému uspořádání a odsuzuje omezování občanské nebo náboženské svobody. Vyslovuje se také pro angažovanost a odpovědnost občanů, která je v některých věcech pro věřící formulovaná jako povinnost (např. účast ve volbách nebo placení daní).²²

Druhá část této konstituce se zabývá některými konkrétními problémy, jako jsou: podpora důstojnosti manželství a rodiny; podpora rozvoje kultury; hospodářsko-společenský život; život politického společenství; otázky války a míru a budování společenství národů.

Gaudium et spes můžeme v jistém smyslu slova považovat za prototyp přístupu k adresátům katecheze. Je-li hlavním úkolem katecheze přivádět člověka do plného společenství s Bohem, otevřít ho pro působení Ducha Svatého, aby mohl přilnout ke Kristu a stal se jeho následovníkem, pak musí vycházet z toho, v jaké situaci se člověk (adresát katecheze) nachází. Nejprve je třeba se zabývat otázkami, jež si klade, a na ně spolu s ním hledat odpovědi prostřednictvím Božího slova a sdílení zkušeností s ostatními křesťany včetně katechetů. To se týká nejen přístupu katechetů jako jednotlivců, ale tento požadavek je i výzvou pro všechny křesťany, aby se zabývali situací v dnešní společnosti, rozpory, které působí na dnešního člověka.²³ Poznatky k řešení těchto úkolů může katecheta čerpat v teologické antropologii a pomocných sociálních vědách, zvláště v psychologii.

Jedním z úkolů katecheze je výchova k diakonii, jejímž pramenem je též sociální učení církve. Myšlenky konstituce *Gaudium et spes* jsou v tomto ohledu rozvinuty v sociálních encyklikách papežů Jana Pavla II. a Benedikta XVI.²⁴ Další podněty k obsahu katecheze poskytuje celá druhá část konstituce (seznam témat viz výše).

Shrnutí

Obě zmiňované konstituce o církvi podstatným způsobem ovlivnily chápání identity katecheze, její obsah, přístup k adresátům, místo v pastorační činnosti církve i její formy. Obsah obou konstitucí souvisí s mnoha tématy, kterým se katecheze věnuje, a s tajemstvími, do kterých uvádí. Vzhledem k měnícímu se jazyku našich současníků, jejich stylu života a chápání jeho smyslu je nutné, aby tyto základní obsahy víry byly zprostředkovány novým způsobem: srozumitelným, přijatelným a přitažlivým. Chceme napomoci tomu, aby je křesťané vnímali jako důležité a aby katecheze přispěla k obnově společenství církve. Toto poslání nelze naplnit jen pomocí kreativního přístupu k metodám používaným v katechezi, ale především změnou jejího pojetí a organizace. Praxe naší církve zůstává ještě dlužná mnohým podnětům těchto konstitucí a následných dokumentů. Avšak stejně jako Pán povolává dělníky na svoji vinici ve kteroukoliv denní hodinu a štědře je odměňuje, je i naše církev neustále povolávána učit se hledat a zkoušet nové způsoby katecheze tak, aby sloužila k její obnově. Chceme, aby i na „tváři“ našich společenství zářilo Kristovo světlo a osvěcovalo všechny lidi.

Doporučená literatura:

KELLER, Erwin. *Velké tajemství církve. Meditace k Lumen gentium*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995.

Poznámky:

- 1 Srov. LG 1. Zkratka „LG“ je odvozena z latinského názvu *Lumen gentium* (Světlo národů).
- 2 Toto tvrzení obsahuje encyklika papeže Pia XI. *Mortalium animos*. Papež Pius XII. je použil např. v alokuci před shromážděním advokátů a prokurátorů v roce 1946: „Katolická církev je, jak jsem již řekl, dokonalá společnost, která má jako svůj základ pravdu víry neomylně zjevenou Bohem...“ (AAS č. 38 z roku 1946, s. 394).
- 3 Srov. TOMÁŠEK, F. *Katolický katechismus*. Praha : Česká katolická charita, 1968, s. 5.
- 4 Tato nauka byla vyhlášena papežem Piem XII. v encyklice *Mystici corporis Christi* v roce 1943.

- 5 BOUBLÍK, V. *Boží lid*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 12–15. Toto pojetí opomíjelo účast ostatních osob Trojice na vytváření církve a na jejím tajemném životě. Církev byla bez výhrad ztotožňována s Kristem, zvláště s jeho božstvím, a byl přehlížen lidský a dějinný ráz jejího života.
- 6 Srov. FOSSION, A. *Towards catechised and catechising communities*. Lumen vitae, 2004, www.lumenonline.net/main/document/document.php?cidReq=lumen_LUMEN_21.
- 7 Otázka tajemství v katechezi je podrobně popsána v příspěvku DŘÍMAL, L. Křesťanská iniciace a katecheze. *Křesťanská iniciace. Sborník třetí vědecké katechetické konference*. Praha : KS KKV ČBK, 2009, s. 17.
- 8 Tématu mystagogie a mystagogické katechezi bylo věnováno celé 3. číslo revue *Cesty katecheze*, ročník 2010. Jeho texty jsou zveřejněny na www.cestykatecheze.cz v rubrice Archiv.
- 9 V nabídce katechetických pomůcek ke slavení mše svaté převažuje spíše popis uspořádání jejího slavení a významu jednotlivých částí. Tento článek doplňuje pomůcka, která je zaměřena spíše na chápání vnitřního obsahu jednotlivých částí mše svaté tak, jak v nich slavící společenství roste do jednoty (viz www.cestykatecheze.cz, rubrika „Ke stažení“, složka 1102-06).
- 10 Viz VDK kap. 2; také článek DŘÍMAL, L. Cesty k velikonočnímu tajemství. *Cesty katecheze* 2010, č. 1, s. 9–11.
- 11 Tuto problematiku řeší např. dokument Francouzské biskupské konference, který vyšel v češtině pod názvem *O směřování katecheze v dnešní době*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 68–72.
- 12 Srov. VDK čl. 173. Jeden z příkladů, jak lze zapojit dospělé do katecheze ve farnosti, uvádí A. Fossion v článku *Perspektivy katecheze v pluralitní společnosti* v č. 2 revue *Cesty katecheze*, ročník 2009, s. 16 (viz *Pedagogika čtyř etap*).
- 13 Srov. CT čl. 15 a 16; VDK čl. 253 a 254; podrobněji viz ALBERICH, E.; DŘÍMAL, L. *Katechetika*. Praha : Portál, 2008, s. 144–147.
- 14 Pojem „hierarchie pravd“ se objevuje v koncilním dekretu *Unitatis redintegratio*, čl. 11.
- 15 Srov. VDK čl. 98 a následující články 1. kapitoly druhé části direktoria. Nejnověji také *O směřování katecheze v dnešní době*, s. 37 a násl.
- 16 Viz VDK čl. 224–225, srov. také LG čl. 10.
- 17 Narážíme zde na šířící se snahy zpochybnit učení druhého vatikánského koncilu o církvi. V některých českých periodických a zvláště na internetu je jako pravověrné prezentováno pouze učení papežů působících před koncilem.
- 18 Viz FOSSION, A. *Perspektivy katecheze v pluralitní společnosti*. *Cesty katecheze* 2009, č. 2, s. 15–19.
- 19 Podrobněji ŠELINGA, J. Plán spásy ještě před selháním. *Cesty katecheze* 2009, č. 4, s. 9.
- 20 Srov. RAHNER, K. Úvod k Pastorační konstituci o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha : Zvon, 1995, s. 175–177.
- 21 Srov. FIALA, P. Politické aspekty konstituce *Gaudium et spes*. In HANUŠ, J. (ed). *Ve znamení naděje*. Brno : CDK, 1997, s. 45.
- 22 FIALA, s. 51.
- 23 VDK uvádí tento přístup ve svém úvodním výkladu (čl. 14–33).
- 24 Jedná se o encykliky *Centesimus Annus* (1991), *Sollicitudo rei socialis* (1987) a *Láska v pravdě* (2009). Vhodnou pomůckou pro katechetu je též *Kompendum sociální nauky církve* (2007).

Summary: The Actual Reading of the Council Constitutions about the Church

The article remembers some important changes in the catechesis that are related to the change in the conception of the church according to the constitutions about the church (*Lumen Gentium*, *Gaudium et spes*). The catechesis in our country could be reinstated when these transformations will be accepted and realized. The catechesis could become one of the effective tool of the renewal of the church and also of its credibility in our society.